

מאימתי פרק ראשון ברכות

לוא הקצצת. לשון המתנה היא: למלוץ. כשציל מזוֹת אשר נִזְיִית לגמול חסד: לראוֹם. כל השדים העומדים לפניו: **כי כסלא לאוגיא**.

כשורת חפירה המקפת האוגיא שעושין תחת הגפנים כמו ששנינו (מ"ק דף ג.) אין עושין אוגיות לגפנים לאסוף שם מים להשקות הגפן.

כסלא הוא תלם של מענה המקפת קציב קציב את תל האוגיא והגפן נטוע בתל ובריש נדרים (דף ו ג) הדין אוגיא להוי פאה: **האי דוחקא דהוי כנלה**. פעמים שגני אדם יושבים רווחים ציום השבת ^(א) שצלין לשמוע דרשה ודומה להם כיושבים דחוקים: **הני צריי דשלמי**. צריים עייפים: **מאני דריבנן דצלו**. צגדי התלמידים שצלים מחר והם אינם צני מלאכה שיצלו צגדיהם: **מחופאי דידהו**. צלין הנוזקים ויושצין אללם ומתחככים בהם. מחופאי לשון חופף ומפספס (שבת דף נ:): **פריי"ר צלע"ז**: שנייטא **דשורפא**. שלית הולד של חמול נקצה: **צוקרפא**. הצבורה לאמה:

צנ צוקרפא. ואף אמה היטה צבורה: **וילמלי עיניו מניה**. ישים ממנה מעט צעיניו. כל לשון נתינה צעין קורה צלשון גמרל לשון מליה לפי שצדבר מועט הוא מלל: **גוצאא דפרוצא**. קנה חלול של צחול: **ולחמסיה**. לקנה: **גנושפנקא דפרוצא**. צחותם של צחול. צדמידי דלייר ותמים לית להו רשותא כלאמיינן ככל הצצר כשחיות חולין (דף קה ג): **צמקוס רנה**. צצכ"נ שסם אומרים הצבור שירות ותשבחות צענימם קול ערצ: **צעדס אל**. צצית מועט **אל ומנין לעשרה וכו'**. ^(א) עולה קרויה צעשרה שנא' עד מתי לעדה הרעה הזאת (צמזדר יד) יאלו כלצ ויהושע: **צקרב אלהים ישופוט**. ואין צית דין קרוים אלהים אלל גנ' צפ"ק דסנהדרין (דף קג ג): **ויקשע ה'**. ממתין להם שם: **אשר אזכיר אס שמי**. אשר יזכר שמי על ^(א) מזוֹת ודברי: **אנא אלן**. לשון יחיד הוא: **מלייהו**. כדכתיב ויכתב ספר זכרון לפניו (סופא דקרא): **קדמה שגינה ואסיא**. קודם שיהיו כל העשרה: **נצצ צעדת אל מעיקרל משמעת**: **עד דיפצי**. כדכתיב ישפוט צענת המשפט: **עוו לעמו**. ומנין שהתפילין עוו ה' לישאל דכתיב ורלו וגו' וירלו ממך: **מס כתיב כהו**. צשלמל תתפילין קדין כתיב שמע דברים ^(א) והיה אס שמוע ^(א) שס יא) קדש לי כל צבור (שמות יג) והיה כי יציאלך (שס) פרשיות שנלמוו בהם לשום זכרון מזוֹתיו של הקב"ה אות וזכרון להם לישאל אלל צדידיה מאי כתיב זהו: **האמרם**. לשון חשיבות ושצח כמו יתאמרם כל פועלי און (תלסס זד) ישבתחו: **צשאר צמי מאי ^(א)**. שהרי ארבעה חמים הם:

(א) שנאמר יפול מלך מלך אף ורבעה

ממיקין ס"א ור"ה הרי ציקוט וצ"א, (ג) וצ"י ומפספס י"א יג' ד"ה צלשא, (ד) שבת כה. ע"ש קדושין מ. ע"ש, (ד) לקמן דף טו. מנחות לה: ומגילה טו: סוטה יז. (א) פ"י צ"ור חלוד צשלמל כלימל דבר הניכר שאין כמותו. ערוך בערך אמר ג' (א) שייך לך ה' ע"כ, (א) ונפ"ע חוס' שבת סב. ד"ה ש"ין חוס' עירובין לו. ד"ה קשר ומגילה סו: ד"ה שמשחו ומוספות מנחות לה: ד"ה אלו, (ט) שייך לעמוד ב',

הנהגות הב"ח

(א) גמ' דשלמי מנייהו הוי הני: (ב) שם אמר רב זמי אפי' חישב אלס: (א) רש"י ד"ה האי דוחקא וכו' כשבאצין לשמוע: (ד) ד"ה אשר אזכיר וכו' שמי על פי מנחות: (ה) ד"ה צשאר כמי מאי כתיב בהו שהרי: (ו) חוש' ד"ה אלו תפילין צשארש פרישי [במנחות ל"ה] לפי שיש:

גילוי הש"ם

גמ' אין תפילתו של אדם בו. ע"י ע"ז ע"צ חוס' ד"ה כיון. וקראתם אלל עם הצבור: רש"י ד"ה ומנין לעשרה וכו' ערה בו. לקמן ס"א ע"כ:

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"יש כתב, פי' ר"ח (מגילה ציין שאצלנו זה ט"ס) דוקא בביתנים שלהם שהיו ודוקין מן העיר ויש לומר כי המדקדק ושמא גם בשלנו בבליה, ורבינו גריל להמתין אפי' ביום ודוקא כשהיה עומד להתפלל. (רבינו ר"י הוקן). ב. בתוס' א"ר גורס, כסלא לגויא. ב. בתוס' ר"יש גורס, וכ"ש בהא דמרה טוביה מרובה.

לעוי רש"י

פריי"ר. חיזוק שפיקון.

מוסף רש"י

כי כסלא לאוגיא. כלומר כתלמים לנקטת (נדרים א.) בקרב אלהים ישפוט. המקום עמה. חמסכים עמהם צדרי המשפט (אבות פ"ג ט"ז). ככל המקרא אשר אזכיר את שמי. כלומר שאמן דעת צלצך להזכיר את שמי. אלוה שם אלו, דהיינו יחיד, אזכיר את שמי משמע אללל לחמסך להזכיר את שמי. (אבות עמוד אלו תפילין. מדכתיב ימינו ומכיו ובזרוע עזו, אלללל בזרוע הנינו שחלל תפילין שחללל קריא. (נדר א.) אלו תפילין שבראש. אות פן כלל כי שם ה' נקרא עליך (אבות 89). שכמו כהס רוב השם שייך וזלית (מנחות לה: וע"י חזקה אלוה). האמרת. שחמס. כמו יתאמרו כל פועלי און, יתבתחו שדרכן לללח (חגיגה א.) דוטיבה אחת. שחמ חלמ, שחמ מיוחל למר אין מנוך לכן במתקן אלללל (שם).

רבינו חננאל

אילמלי [נ]תתה רשות לעין לראות את המדיקין אוןן כל ברייה (לכ.). יכולה לעמוד מפניהם. פיר' (מסלי) [כסלי]. כסלי. פיר' .. בבב .. דמשחין. יתא אבה בנימין [אומר] אין תפילתו של אדם

[נ]שמועת אלל בבית הכנסת שנאמר ברכות כ"ה א"ר אבין בר אדא אמ' ר' יצחק מנין שהקב"ה מבית תפילין שנאמר נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו, ימינו זו תורה שנאמר מימינו אש דת למו. עוו אלו תפילין. פי' שהב"ה מראה מכבודו לנביאיו וחסדיו באובנתא אדם יושב, דכתיב ואיתי את יושב על כסאו וכל צבא השמים עומדים מימינו ומשמאלו, וכתיב ואראה את ה' יושב על כסאו ורשוליו מלאים את ההיכל, וכמי שיש לו רגלים דכתיב ותחת רגליו כמעשה לבנת עשירי. וכיון שנועד לנו כי מתהא לנביאים בענין הזה, נחברו לנו כי ראייה האבות בראיית הלב, ולא בראיית העין ממש, שהרי כפיירוש אמר הכותב ודברתי על הנביאים ואנכי חזון הרביתי ובידי נביאים אומה, מלמד שמראה לכל נביא דמיון שיוכל לראות, אבל ראייה ממש חס ושולם שיש מי שיוכל על דעתו, וכו' כי יצחק חזקל על התורה שנאמר כי לא ריאני האדם וחי. ובא ר' יצחק ואמר כי נראה הקב"ה למשה. ועוד תלא כתיב ויראת את אלוהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת עשירי, הנה מראה הכותב שראו, שחזר כתיב ונשברתם מאד לנפשכמה כי לא יראתם כל האדם בחיוב ביום דבר א' אליכם בחיוב מתוך האש, קשר קריא אחריו. ראיית הלב, האי תכתיב כי לא יראתם כל תמונה, ראייה חזקה וקדושה מעין אלו ראייה, שנאמר וייעקב כי שבר בצמרים, ויעקב לא היה בצמרים אלא בארץ כנען, וכנהה רבות. ולמכינו מרע ראי שמים כפחות מזה (חיה) די להם להבין ולודע שאין בכל התלמוד דבר מרדע שיש בישראל נתון דמות ליוראנו שיתבאר שמו ויתעלה זכרו. אמנם חלוקין לב רשעי ארץ המנינים תפארים דברים אשר כל כי כרי לגנות עצמם. מי שפרע מאשר דור המבול יפרע מהם, ומצאנו שהקב"ה יתיש הראה למשה רבינו בתוך הכבוד אשר הכתוב וראית את אחורי, כגון מלאך ובראשו תפילין, וראה משה רבינו הקדוש שר של תפילין רשין?? כי תפילין, כענין תפילתו כלי המשכן שנא' ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן כל כליו. ויחן יתכן למשה רשין ויחנן לדריית הלב. אבל זה ככתוב וראית את אחורי אינה אלא ראיית הלב, ועל תורה הראייה שנאמרה

המתפילין לא המתין את חבריו מוורפין לא וכו'. פירש רצינו תס"ז

זוה היה להם צצתי כנסיות שלהם שהיו צצדה ולכן צלילה יש להמתין. ורש"י היה מאחר תפלתו ומאריך עד שיאלו כולם ואס צמוך קך היה שום אדם צא צצית הכנסת היה מעיין כספר עד שגמרו תפלתם. ונאה להחמיר סף לנו: **כי כסלא לאוגיא**.

כעין תלמים המקיפין את העירוגה כלאמיינן צריס נדרים ^(א) הדין אוגיא להוי פאה: **חך לא מבתבן מליה בספר הזכרונות**. כלומר עס אחרים אלל כספר לצדו נכתצין כלאמיינן וכל מעשיך כספר נכתצין (אבות פרק ג) כ"ש^א מדה טובה: **אלו תפילין שבראש**. ^(א) לפי שיש צהן ריז שס של שדי שהש"ת כמזנה.

צקמט צצבתים והשל"ת צלרעות. ומימא משצת פרק צמה מדליקין (דף כה ג) דקאמר מן המותר צפין ולל מפיק לרעות מתורת ה' צפין. ועוד דצפ' צתרא דמגילה (דף כו ג) קרי ללרעות תשמשי קדושה צעלמא. אלל י"ל אלו תפילין צצראש לפי שהן צגצשו של ראש ונחלין דשייך צהו ורלו אלל תפילין על יד מכוסין דכתיב (שמות יג) לך תלשן על ידך ולל לאחרים לאותם: **מי כעמך ישראל**.

זה שייסד הפייטן (ציוס א' דפסח) טוטפת כלילו גדלי: **אחורי בית הכנסת**. פי' רש"י כל פתחי צמי כנסיות היו למזרח ואחוריהם למערב וזה המתפלל אחורי צית הכנסת ואינו מחזיר פניו לצדכ"נ נראה ככופר צצמי שהענין מתפללין לפניו. ולל נהירא דלדריצה צמהדרן אפיה לצית הכנסת מיחוי כשמי רשיות שהקל מתפללין למערב והוא מתפלל כנגדס למזרח. ע"כ נראה אחורי ככס"נ מי שהוא אחורי העס צמזרח והעס משתחויס למערצ ולהכי קאמר ולל מהדר להפיה כו'. דוקא עס שהיה מנהגס להסתלל למערב. אלל עס מתפללים למזרח שאנו צמעצנו של א"י וכתיב והסתללו אליך דרך ארצס ^(מ"א ח) ונראה כמו שפי' להס לצד מערצ יתפרס לנו לצד מזרח: שאלמלי

וכי מאחר דאפילו חד תרי מבעיא תרי מכתבן מלייהו בספר הזכרונות חד לא מכתבן מליה בספר הזכרונות וכי מאחר דאפי' תרי תלתא מבעיא מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה קמ"ל דדינא גמי היינו תורה וכי מאחר דאפי' תלתא עשרה מבעיא עשרה קדמה שכינה ואתיא תלתא עד דיתבי: א"ר אבין בר רב אדא א"ר יצחק מנין שהקב"ה מניח תפילין שנאמר ^(א) בימינו ובזרוע עזו בימינו זו תורה שנאמר ^(א) בימינו אש דת למו ובזרוע עזו אלו תפילין שנאמר ^(א) ה' עוו לעמו יתן ומנין שהתפילין עוו הם לישראל דכתי' ^(א) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ^(א) ותניא ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו א"ל ^(א) ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ומי משתבח קוב"ה בשבחייהו דיישראל אין דכתיב ^(א) את ה' האמרת היום

(וכתיב) וה' האמריך היום ^(א) אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני ^(א) חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר ^(א) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי תינח בחד ביתא בשאר בתי מאי א"ל ^(א) כי מי גוי גדול ומי גוי גדול ^(א) אשךר ישראל ^(א) או הנסה אלהים ^(א) ולתתך עליון אי הכי נפיש ליה טובי בתי אלא כי מי גוי גדול ומי גוי גדול דדמיין להדדי בחד ביתא אשךר ישראל ומי כעמך ישראל בחד ביתא או הנסה אלהים בחד ביתא בחד ביתא וכולהו

עין משפט גר מצוה

בא מ"י פ"ח מהלכות תפלה הלכה א' (סמג) עשין יט) מור וטויער אורח סמ"ט פ"ק ט:

תורה אור השלם

1. לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וגדוקתך בגלי הים: ויהי כחול דרעך ורצאצי מעיקר כמעויתו לא יכרת ולא ישדמד שמו מלקפי: ישיעה מח חי-חי ויפנית אל תפלת עבדך ואל תתקוץ ו' אלו לשמעו אל הרהר ואל התפלה אשר עבדך מחפלת לפיך דיוס: מלכים א ה כה ג. ממזר לאלקס תלמידים צב. בערת אל קצרב אלוהים ישפט:

תהלים כפ א 4. אז נדברו וקיא' יי איש ויחברו וקישק' ו' וישמעו ויחברו ספר וקזון לפינו קיא' יי ולחשבו שמו: מלאכי ג טז 5. מזבח אדמה תעשה לי וזבחת קליו את עלותיך ואת שלמך את צאנך ואת בקרך בכל המקום אשר אנכי את שמי אבוא אליך וברכתיו:

שמוח כ 6. נשבע יי בימינו וברועי עוו אם אתן את דגך עוד מאכל לאיכר ואם ישתו בני נכר וירושך אשר יצעת בו: ישיעהו כפ ח 7. ויאמר יי משינו בא ורחם משעיר למו הופיע מחר ארץ ואתה וברכתך קדש מימינו אש דת למו: דברים לג ב

8. יי עו לעמו יתן ו' יקרב את עמו בשלום: תהלים טו א 9. וקראו כל ימי וקארי' כי שם יי נקרא עליך וקראו עמך יי כח 10. ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אשר הק' יעם ואלהים לפחות לו עם שלום קך שם גדלות ונראות לקרש מפני עמך אשר פדית ממצרים גוים: דברי הימים א יז כא 11. את יי דאמרת היסם ליהוה קך לאלהים וללבת בודקיו ולשמור חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמעו בקלו: ו' ויאמריך הים ליהוה לו לעם נקלה כאשר דבר קך ולשמור כל מצותיו: דברים כו יז-יח 12. שמוע ישראל יי אלהינו יי אהר:

דברים ו ד 13. כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אלוין כיון אלהינו בכל קראנו אליו: ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים דדוקים ככל התורה הזאת אשר אנכי נתן לפניכם דיוס:

דברים ד ז-ח 14. אשךר ישראל מי כמך עוש נושע כיון כגון עורך ואשר תרב אאותך ויעלש איכיוך קך ואתה עבד במנותחם תודוך:

דברים לג ט 15. או נהסה אלהים לבוא לקיות לו מי מקרב גוי במסת באתר ובמפתנים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטירה ובמזראים גדלים ככל אשר עשה לך: אלהים ממצרים לעיקר: דברים ד ל ד 16. ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולחיותך ועל קדש לך אלוין כאשר דבר: דברים כו ט

אשךר ישראל וימנין שכבודו של הקב"ה מצוי ברכות כ"ה א"ר אבין בר אדא אמ' ר' יצחק מנין שהקב"ה מבית תפילין שנאמר נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו, ימינו זו תורה שנאמר מימינו אש דת למו. עוו אלו תפילין. פי' שהב"ה מראה מכבודו לנביאיו וחסדיו באובנתא אדם יושב, דכתיב ואיתי את יושב על כסאו וכל צבא השמים עומדים מימינו ומשמאלו, וכתיב ואראה את ה' יושב על כסאו ורשוליו מלאים את ההיכל, וכמי שיש לו רגלים דכתיב ותחת רגליו כמעשה לבנת עשירי. וכיון שנועד לנו כי מתהא לנביאים בענין הזה, נחברו לנו כי ראייה האבות בראיית הלב, ולא בראיית העין ממש, שהרי כפיירוש אמר הכותב ודברתי על הנביאים ואנכי חזון הרביתי ובידי נביאים אומה, מלמד שמראה לכל נביא דמיון שיוכל לראות, אבל ראייה ממש חס ושולם שיש מי שיוכל על דעתו, וכו' כי יצחק חזקל על התורה שנאמר כי לא ריאני האדם וחי. ובא ר' יצחק ואמר כי נראה הקב"ה למשה. ועוד תלא כתיב ויראת את אלוהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת עשירי, הנה מראה הכותב שראו, שחזר כתיב ונשברתם מאד לנפשכמה כי לא יראתם כל האדם בחיוב ביום דבר א' אליכם בחיוב מתוך האש, קשר קריא אחריו. ראיית הלב, האי תכתיב כי לא יראתם כל תמונה, ראייה חזקה וקדושה מעין אלו ראייה, שנאמר וייעקב כי שבר בצמרים, ויעקב לא היה בצמרים אלא בארץ כנען, וכנהה רבות. ולמכינו מרע ראי שמים כפחות מזה (חיה) די להם להבין ולודע שאין בכל התלמוד דבר מרדע שיש בישראל נתון דמות ליוראנו שיתבאר שמו ויתעלה זכרו. אמנם חלוקין לב רשעי ארץ המנינים תפארים דברים אשר כל כי כרי לגנות עצמם. מי שפרע מאשר דור המבול יפרע מהם, ומצאנו שהקב"ה יתיש הראה למשה רבינו בתוך הכבוד אשר הכתוב וראית את אחורי, כגון מלאך ובראשו תפילין, וראה משה רבינו הקדוש שר של תפילין רשין?? כי תפילין, כענין תפילתו כלי המשכן שנא' ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן כל כליו. ויחן יתכן למשה רשין ויחנן לדריית הלב. אבל זה ככתוב וראית את אחורי אינה אלא ראיית הלב, ועל תורה הראייה שנאמרה